

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Luisito Zelaia Balenziaga

*Markina-
Xemein,
Bizkaia
(1925-2018)*

Aurkibidea

Biografia

Xemeingo Amallo auzoko Askurrina baserrian jaio, hazi eta bizi izandakoa. 11 nebarrebatan, zazpigarrena eta lehen semea izan zen. Aita bertako semea zen eta ama Gatzatu baserrikoa. Bederatzi urterekin Urberuagako kapillan monagilo lanetan hasi zen eta eskolara joan orduko bertan aritzen zen; hori dela-eta, askotan berandu joaten zen eskolara. Gerra Zibilean bizi izandako oroitzapenak bizi-bizi ditu oraindik ere: Agarre baserriko mezan monagilo lanetan aritu zenekoa, 7 hilabetez artzain etxetik kanpo egon zenekoa, etxe osteko lurpeko ezkutalekuak, osabari irrati eta txakurra errekisatu ziotenekoa, etxea milizianoentzako taberna legez funtzionatu zuenekoa, Urberuagako soldaduen egonaldiak, errotara gauean egindako osterak... Ikazkin beharretan bi txondorretan ere aritu zen gaztetan eta lanbide horren berri ere eman zigun. Ahaztuen Oroimena taldekoek ere egin zioten elkarrizketa, gerrako kontuak jasotzeko ([ikusi euren webgunean](#)).

Zintak

MAR-037

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-07-04
- **Iraupena:** 63 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiola, Nerea

MAR-038

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-07-04

- **Iraupena:** 44 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

MAR-117

- **Proiektua:** Ahaztuen Oroimena
- **Elkarrizketatzailea(k):** Bereziartua, Aitor - Ibarzabal, Patxi - Unamuno, Alberto
- **Data:** 2016-01-01
- **Iraupena:** -
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Eskolara joan barik errotara

- **Erref:** MAR-037/004
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:04:07. **Bukatu:** 00:06:40

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

Umetan askotan eskolara joan barik errotara joaten ziren. Bere arreba Juanitak erakutsi zion errotarako bidea, hura eskolara joan zedin. Errotara bakarrik joan zen lehenengo aldian, estualdia pasatu zuen. Eguraldi txarra zegoen eta astoa lurrera jausi zen eta ezin zuen jaso. Ondoko baserri batera joan zen laguntza eske. Errota non zegoen azaltzen du.

2. Urberuaga bainuetxean monagilo

- **Erref:** MAR-037/005
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:06:40. **Bukatu:** 00:07:56

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerra etorri aurretik Aspiltzako eskolara joaten zen. Urberuagan kapilla zegoen eta uda partean jende asko joaten zen bertako bainuetxera. Monagilo lanetan aritzen zen bertan Luisito.

3. Fronteko mezan monagilo

- **Erref:** MAR-037/006
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:07:56. **Bukatu:** 00:10:08

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Gerra hasi zenean beraien etxe ondoan zuten frontea. Bertako baserri batean domeketan meza ematen zuten eta Luisito bertan ere aritu zen monagilo.

Agirre Lehendakaria ere egon ei zen behin bertan. Txapela pasatzen zuten bertaratutako soldaduen artean eta pozik bueltatzen zen etxera poltsikoak diruz beteta. Soldaduek soldata ona ei zuten.

4. Gerra garaian artzain

- **Erref:** MAR-037/007
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:10:08. **Bukatu:** 00:11:36

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Gerra hasi zenean, bi urtez eskola barik egon ziren. Orduan artzain lanetan hasi zen. Beste baserri batekoek beraienera joatea eskatu zien eta orduan beraien etxean zituzten ardiak, gutxi zituzten, beste baserri hartakoekin batu zituzten denak batera zaintzeko. 12 urte zituen orduan.

5. Zazpi hilabeteko frontea

- **Erref:** MAR-037/008
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:11:36. **Bukatu:** 00:12:46

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra hasi zenean, eskolak itxi eta artzain lanetan hasi zen. Erasoak aurrez aurre bizi zituzten. Aireplanoak beraien etxea erasotu ere saiatu ziren. Zazpi hilabeteko iraupena izan zuen bertan gerrateak, fronteak alde egin arte.

6. Fronteko gudariak

- **Erref:** MAR-037/009
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:12:46. **Bukatu:** 00:13:53

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Askurrina ondoan zazpi hilabetez izan zuten frontea. Euzko Gudariak ziren bertan borrokan aritu zirenak. Itxasalde batailoikoak eta beste batzuetakoak ere bazeuden.

7. Gerran Askurrinan taberna jarri zuten

- **Erref:** MAR-037/010
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:13:53. **Bukatu:** 00:16:20

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Beraien etxea, Askurrina, fronteko soldaduentzako taberna moduen jarri zuten. Jaten ematen zuten eta milizianoak eta "kamilleroak" etortzen ziren; hainbatek bertan egiten zuten lo.

8. Gerratean beti beldurrez

- **Erref:** MAR-037/011
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:16:20. **Bukatu:** 00:18:15

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerratean beti beldurrez egoten zirela dio, baina sekula ez zen beraien etxeko inor zauritu. Etxe ostean babeslekua zuten eta bertan sartzen ziren arriskua sumatzerakoan. Berak beldur gehien urriaren 4an pasatu zuen; gurasoak ere oso arduratuta ikusi zituen eta horrek umeengan eragina zuen.

9. Gerra etxean bizi izan zuten

- **Erref:** MAR-037/012
- **Iraupena:** 0:03:48. **Hasi:** 00:18:15. **Bukatu:** 00:22:03

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra Zibilean ez ziren etxetik irten, nahiz eta hori egiteko gomendatu. Markina hartu zutenean, ez irtetea erabaki zuten. Orduan bizitakoak dakartza gogora.

10. Gerra garaian etxekoen berririk gabe

- **Erref:** MAR-037/013
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:22:03. **Bukatu:** 00:23:35

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Bere hiru arreba gerra garaian kanpoan egon ziren: bi neskame zeuden Ondarroan eta beste bat Frantziara joan zen. Zazpi hilabetez beraien berririk izan gabe egon ziren. Beraien auzoko bat bonba batek hil zutela justu-justu jakin zuten. Etxeko denak, baina batez ere gurasoak oso arduratuta egon ziren.

11. Gerrako isunak eta hildakoak

- **Erref:** MAR-037/015
- **Iraupena:** 0:04:15. **Hasi:** 00:24:11. **Bukatu:** 00:28:26

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Nazionalak sartu zirenean, hainbat herritar atxilotu zituzten. Hauteskundeetako propaganda dela-eta, hainbati isun gogorrek ezarri zizkieten. Inguruko hainbat lagun ere hil ziren gerra garaian eta horiek aipatzen ditu.

12. Plazakolako zubia lehertu zuten

- **Erref:** MAR-037/016
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:28:26. **Bukatu:** 00:29:50

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerran Plazakolako zubia apurtu zuten. Urberuagan gauza bera egiteko asmoa zuten eta dinamita jarrita izan arren ez ei zuten astirik izan.

13. Ilea ebaki zioten emakumeak

- **Erref:** MAR-037/017
- **Iraupena:** 0:02:00. **Hasi:** 00:29:50. **Bukatu:** 00:31:50

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Aizmendiko Ramonari eta Urloko Mariari atxilotu eta ilea ebaki zioten gerra garaian.

14. Francok herri bat hartzerakoak, kanpaiak jotzen zituzten

- **Erref:** MAR-037/018
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:31:50. **Bukatu:** 00:33:30

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Faxistek herriren bat hartzen zutenean Amalloko San Juan elizako kanpaiak jotzen zituzten behin eta berriro. Mailuarekin joaten ziren kanpaia jotzera eta behin kanpaia apurtu egin zuten.

15. Irratia, txakurra eta ondasunak errekiatzea ohikoa zen

- **Erref:** MAR-037/019
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:33:30. **Bukatu:** 00:36:38

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Kultura » Aisia » Hedabideak » Irratia

Laburpena:

Gerra garaian ez zuten ez irrati ez egunkaririk. beraien osaba batek bazuen irratia, baina gerora Markinako alkatea izan zenak errekisatu zion. Erbi txakurra ere bazuen eta hura ere errekisatu zion. Etxe, denda eta ondasun asko konfiskatzea ohikoa zen. Bere ama besoetakoak batzokia zuen Markinan eta hura ere kendu zioten; gero zinema-aretoa jarri zuten.

16. Etxe osteko babeslekuak zelan egin zituzten

- **Erref:** MAR-037/021
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:39:31. **Bukatu:** 00:41:21

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Babeslekuak etxe ostean zituzten, bi guztira. Babeslekuok zelan egin zituzten azaltzen du. Abioia sumatzerakoan zuzenean sartzan ziren bertara.

17. Babeslekuen beharra

- **Erref:** MAR-037/023
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:43:10. **Bukatu:** 00:44:45

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Baserri guztiek ez zituzten babeslekuak. Baina Askurrina frontearen erdian zegoenez, beharrezkoa zen. Urberuagako bainuetxean ere babeslekua zegoen; harea kamioietan ekarri zuten.

18. Soldaduak Urberuagako bainuetxean

- **Erref:** MAR-037/024
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:44:45. **Bukatu:** 00:47:40

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerra hasi zenean, Urberuagako bainuetxea martxan zegoen, baina gerora ez. Soldadu asko egoten zen bertan: lehenengo euskaldunak eta gero nazionalak zein alemaniarrek.

19. Ogi gosea

- **Erref:** MAR-037/025
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:47:40. **Bukatu:** 00:49:57

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Urberuagako bainuetxean jatekoa banatzen zuten gerran. Beraiek txerrientzako jatekoaren bila joaten ziren. Hasieran ez zuten jateko beharizanik, baina gerora Francok errotak itxi zituenean txarto pasatu zuten, ogi gosea zuten. Estraperloan aritu behar izan zuten. Kaletarrek errazionamendua izaten zuten, baina beraiek ez.

20. Monagilo lanak egin eta gero eskolara

- **Erref:** MAR-037/026
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:49:57. **Bukatu:** 00:52:10

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Gerra bukatu eta lasterrera zabaldu zuten berriro ere Urberuagako bainuetxea. Luisito monagilo lanetan ibiltzen zen bertan. Monagilo lanak egin, ondo gosaldtu eta horren ostean joaten zen eskolara, baina ez ei zuen askorik ikasi.

21. Gerraosteko eskola

- **Erref:** MAR-037/028
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:52:25. **Bukatu:** 00:53:41

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Gerraostean, eskolatik Markinara joaten ziren bandera eskuetan zuela. Eskolara sartu aurretik bandera altxatu eta eskua altxatuta 'Cara al Sol' abestu behar izaten zuten. Gernika euskaldunek erre zutela eta horrelakoak esan behar izaten zituzten, bestela zigorra izaten zuten.

22. Gernikako bonbardaketako pilotuak Urberuagan

- **Erref:** MAR-037/029
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:53:41. **Bukatu:** 00:54:56

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gernikako bonbardaketako abioiak bertatik ikusi zituzten eta bonba-hotsak ere entzuten zituzten. Gasteizera bonben bila zelan joaten ziren ikus zezaketen. Gernikako pilotuak bertan egon ziren gero, Urberuagan eta baita beraien etxean ere.

23. Soldaduek nahi beste jateko zuten, gosea gero etorri zen

- **Erref:** MAR-037/030
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:54:56. **Bukatu:** 00:57:06

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Gerra garaian, Etxebarriko gudari bat eskean joan zen beraien etxean eta bere amak oilarra eman zion. Gudariak ez ei zutela goserik izan dio. Milizianoek ere nahi beste jateko omen zuten. Ganaduari ere haien jatekoa ematen zieten. Gosea gero etorri zen.

24. Indaba, garia eta artoa udaletxera entregatu behar

- **Erref:** MAR-037/031
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:57:06. **Bukatu:** 00:58:23

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Gerraostean errotak itxi zituzten eta ogi gosea zuten. Hala ere, baserrietan bazuten zer jan. Indaba, artoa eta garia ere entregatu egin behar izaten zuten udaletxera. Kantitate asko entregatu behar izaten zuten, gurdikadak.

25. Txerria etxe barruan eta gauez hil behar

- **Erref:** MAR-037/032
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:58:23. **Bukatu:** 00:59:56

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Baserría » Baserriko lanak » Abere-hiltzea

Laburpena:

Gerratean txerria gauez hil behar izaten zuten inork ez sumatzeko; mazo batekin ematen zioten kolpea zaratarik ez sortzeko. Etxe barruan erre behar izaten zuten eta kontuz aritu beharra zen. Txerria hil eta ogirik ez izatea oso tristea zen Luisitorentzat.

26. Errotara ezkutuan joan behar

- **Erref:** MAR-037/033
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:59:56. **Bukatu:** 01:02:09

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Errota
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Txerria hil eta ogirik ez izatea oso tristea zen Luisitorentzat. Behin aitak auzoko baten bitartez lortu zuen irina, hark esan baitzion gauzez zein errotak zabaltzen zuen. Luisito bera joan zen harengana anega erdi lepoan hartuta.

Zelaia Balenziaga, Luisito | ahotsak.eus Orr.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2024-04-16

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com